

აბლურაჰმან სიჩინ*

თურქეთი, ყარსი, კავკასიის უნივერსიტეტი

ესქიყალე წარსულში და დღეს (უსტამისი)

ტაო-კლარჯეთის სოფლები მდებარეობს მდინარე ჭოროხის შენაკადებზე მალალ მთებს შორის არსებულ ხეობებში. რეგიონის გეოგრაფიული პირობებიდან გამომდინარე საუკუნეების განმავლობაში კლარჯეთში ქართული სოფლები ყალიბდებოდა: მაჭახელა, შავშეთ-იმერხევი, ნიგალი/ლივანი (ლივანი).

ისტორიული შავშეთი დაახლოებით დღევანდელი შავშეთის რეგიონს მოიცავს. მის ერთ ნაწილს იმერხევი შეადგენს, რომელიც ესაზღვრება აჭარას. იმერხევის სოფლებია: შერთული, შარაბული, სინქოთი, ჩაქველთა, დასამობი, ბრილაგარა, დავლათი, ოთხქლდე სვირევანი, ჯვარისხევი, ციხისხევი ბაზგირეთი, დიდხანი ზიოსი, ხევწვრილი დაბა უბე, ჩიხორი, თეთრაქეთი, ლიბანი, წყალსიმერი, შოლტისხევი, ბზათა, წეთილეთი, ხოხლევი, ზაქიეთი, მაჭაჭეთი, მანატბა, აგარა, იფხრევი, ქოქლიეთი, დიობანი, ივეთი, გამაშეთი, დავითეთი, ფარნუხი, დიდმერე, ნიოლეთი, გოგიეთი, გომთა, ჯვარები, ჭიკვთა, უსტამიში.¹³⁰

იმერხევი XVII საუკუნის შუახანის ერთ-ერთი წერილობითი წყაროს მიხედვით შედიოდა ჩილდირის ოლქში. აჰისკა (ახალციხე) არდაჰანი, ბუზურგი, ოლთუ, არტანუჯი, ფენექი, პირთისი (ხერთვისი) ჭეჭერექი, ფოსოფი, მაჭახელი, აჭარა, ახალქალაქი, ლივანე, შავშათი და ფეტერეკი შემდგარი ეს იყო სამ იურთიანი და ოჯახიანი თოთხმეტი სანჯაყიანი ერთი ადმინისტრაციული რაიონი.¹³¹

უსტამისი ართვინიდან 62 კმ-ით, შავშეთიდან კი ჩვიდმეტი კმ-ით არის დაშორებული. იმერხევის რეგიონში მდებარე სოფელი ქართულ

* აბლურაჰმან სეჩინ შუა-საუკუნეების ისტორიის სპეციალისტი

¹³⁰ ტარიელ ფუტყარაძე, იმერხევის მეტყველი მიწა-წყალი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართველური დიალექტოლოგიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი 2007, ს. 10-11.

¹³¹ Feridun Emecen, "Çıldır Eyaleti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: Cilve-Dârünnedve Ankara: TDV, 1993. C. 8, s.301.*

კულტურას და ყოფით ფასეულობებს დღემდე ინახავს. მოსახლეობა გამოირჩევა სტუმართმოყვარეობით. სოფელში არის ციხესიმაგრე, ბევრია საძოვრები. ყოველი წლის აგვისტოს თვეში უსტამისში მარიობის დღესასწაული ტარდება. ამ დღესასწაულზე განსაკუთრებით მომნიშველია ქართული სიმღერები და ცეკვები.

უსტამისი ოსმალურ წყაროებში სოფელ **ოსთალიზის** სახელწოდებით მოიხსენიება. XIX საუკუნის მონაცემების მიხედვით სოფელი 40 კომლისაგან შედგებოდა. სულ 345 ადამიანი ცხოვრობდა, რომელთაგან 186 იყო მამაკაცი, ხოლო 159 — ქალი.¹³² ამჟამად კი უსტამისში 2000 ადამიანზე მეტი ცხოვრობს. მათი მცირე ნაწილი მიწათმოქმედებასა და მეცხოველეობას მისდევს.

უსტამისის ახალი სახელწოდება ბაშქალეს უბანში მდებარე წყფთისის ციხისგან წარმოდგება და ახლა **ესქიყალეთია** ცნობილი. თურქულ წერილობით წყაროებში ამ ადგილის შესახებ ცნობები არ არის, თუმცა ქართული წყაროები: „ქართლის ცხოვრება“, ვახუშტი ბაგრატიონის აღწერა სამეფოსა საქართველოსი, მათიანე ქართლისა, სუმბათ დავითის ძის ცხოვრება და უწყება ბაგრატიონთა“ ციხის შესახებ ინფორმაციას შეიცავენ და შავშეთის წყლის დასავლეთით მდებარეობაზე მიგვანიშნებენ. ციხე ადგილ-ადგილ ჩამოშლილია.

კონსტანტინე VIII-მ 1028 წელს საქართველოს დასაპყრობად ნიკიტა პარკიმანოსის მეთაურობით დიდი ჯარი გამოგზავნა. დიდგვაროვნებმა, მეფეს, ბაგრატ მეოთხეს (1027-1072) უღალატეს და ცეფთის ციხე“ მტერს ჩაუგდეს ხელში. ციხე შავშეთის წყლის სათავეში სტრატეგიულ წერტილს წარმოადგენდა.¹³³ ციხე მაღალ გორაზეა აგებული და უკანა მხარე ღრმა უფსკრულის კიდეზე დგას, ამიტომ მისი დაცვა უფრო ადვილი იყო.

პირველი მსოფლიო ომის დროს ართვინის რეგიონიდან ხალხი აიყარა. ნაწილი ხალხისა უსტამისიდანაც იყო აყრილი. ომის დამთავრების შემდეგ ისევ დაბრუნდნენ საკუთარ სახლ-კარში. დარჩენილებმა თავიანთი ქართული კულტურა არ დაივიწყეს. დიარბექირის ერთ სოფელშიც ცხოვრობდნენ ქართველები.

¹³² Muvahhid Zeki, **Artvin vilayeti hakkın damalûmat-i umumiye**, İstanbul, 1927, s. 189.

¹³³ Gela Gamyrelize, Davit Mindorasvili, Zurab Bragvaze, Marine Kwawaze, **Kartlis Cxovrebis Topoarqeologiuri Leksikoni, Published by Georgian National Museum, 2013, Tbilisi, Georgia, s.610.**

მოდერნიზებულ მსოფლიოში ტექნოლოგიური სიახლეების დანერგვამ, ერთი მხრივ, ჩვენი ცხოვრების სტილი შეცვალა. მეორე მხრივ, ტრადიციულმა ყოფამაც ადამიანების ცნობიერებაში ფასეულობათა მნიშვნელობა შეიძინა. მოდერნიზმმა მატერიალური და კულტურული ცხოვრების ძიებაში მოსახლეობას ქალაქში დამკვიდრების სურვილი გაუძლიერა. ართვინ-შავშეთში მოსახლეობის დიდი ნაწილი სოფლიდან ქალაქში გადავიდა. ზაფხულის თვეებში სოფლებში დაბრუნების ძლიერი სურვილი ტრადიციული ყოფისადმი მათი მიზმულობის განცდით და მშობელ ბუნებასთან შერწყმის ინსტიქტით არის გამოწვეული.

ესქიყალე-უსტამისიცი სოფლიდან წამოსულების უკან დაბრუნებას სწორედ ზაფხულის თვეებში ზეიმობს.

ქართული ენა, რომელსაც ესქიყალე-უსტამისში გაიგონებთ

სოფლის ხალხი (მხცოვანნი) ქართულად საუბრობენ. ხოლო ისინი, რომლებმაც ქართული სრულყოფილად არ იციან, შერეულად, ქართულ-თურქულად საუბრობენ. რაც შეეხება ახალგაზრდებს, მათ ქართული საერთოდ არ იციან და თავიანთი ქართველობა ოჯახურ სახელებში აქვთ შემონახული. ამასთანავე სოფლის ყველა ადგილის სახელი ქართული ან თურქულ-ქართულია.

„ჩვენებურების“ ქართული გარე გავლენებისგან თავისუფალია. ასევე იმერხეველთა ქართულიც რუსული, ინგლისური და სპარსული ენების გავლენის ქვეშ არ ექცევა. მხოლოდ თურქული გამოთქმებით გამოხატავს სათქმელს. აქ გაგონილი ქართული საქართველოში ძველი ქართულივით არის სახელდებული და სკოლებში ისწავლება.

სოფელ უსტამისის ტოპონიმები:

- Tseptā — წეფთა
- Napuzari — ნაფუზარი
- Zegan — ზეგან
- Sandaloswveri — სანდალოსვერი
- Sabuzara — საბუზარა
- Cixizir — ციხიზირ
- Korx — კორხ

Kasweri – კასწვერი
 Qvitavebi – ქვითავები
 Wyaro – წყარო
 Mindori – მინდორი
 Somliswveri – სომლისწვერი
 Nabostnebi – ნაბოსთნები
 Tsyaroti – წყაროთი
 Sakasria – საქასრია
 Piklana – ფიქლანა
 Sadondolo – სადონდოლო
 Ablancvari – აბლანჯვარი
 Kodebi – კოდები
 Tamalt – ტამალთი
 Bogvicala – ბოგვიჭალა
 Nahraki – ნახრაკი
 Ohot – ოხოთ
 Gobsvani – გობსვანი
 Barnebi – ბარნები
 Gunas – გუნას
 Çroçinebi – ჭროჭინები
 Patsa çihori – პაწა ჩიხორი

სოფელში გავრცელებული გვარები:

Tatvinashvili
 Mosiashvili
 Papiashvili
 Moliashvili – წიწვინთი
 Wiwviasvili
 Bokvrebi
 Bekirashvilebi
 Bedinadze

ჩვეულებრივ ლექსიკას განეკუთვნება შემდეგი სიტყვები: **მემრე, გერმელია, ჩიშკარი – (ჭიშკარი)**

როგორ აღიქმება თამარ დედოფალი იმერხევის რეგიონში?

ტაო-კლარჯეთი აღმოსავლეთისა და დასავლეთის დიდი იმპერიების გავლენას ყოველთვის განიცდიდა, რადგან ისტორიული აბრეშუმის გზის ერთი მონაკვეთი სწორედ ამ ტერიტორიაზე გადიოდა. X-XI საუკუნეებში ტაო-კლარჯეთი ბაგრატიონების მიერ იამრთებოდა. 1008 წელს ფეოდალურ დაქუცმაცებულობას მოელო ბოლო.

ქართველი მეფეები დავით აღმაშენებელი, თამარი, გიორგი ბრწყინვალე, ერეკლე II ბაგრატიონები იყვნენ. თამარ მეფისადმი ხალხს განსაკუთრებული პატივისცემა ჰქონდა და დღესაც აქვს, ამიტომ სადაც კი ციხესიმაგრე აიგებოდა ხალხი მას თამარის აშენებულად მიიჩნევდა ხოლმე. იგივე უნდა ითქვას ესქიყალეს ციხე-სიმაგრის შესახებაც. ხალხი ამ ციხის აშენებას თამარ მეფეს მიაწერს. მაგრამ, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ წეფთის ციხის შესახებ ცნობა გვამცნობს, რომ ციხე 1028 წელს არის აგებული, ხოლო თამარ მეფის პერიოდი მოიცავს 1166-1213 წლებს.

ესქიყალე-უსტამისის საზაფხულო დღესასწაული მარიობა

ივლისის ან აგვისტოს პირველ კვირას სოფლის მაცხოვრებელთა უმრავლესობა შეიკრიბება ხოლმე და იმართება საზაფხულო დღესასწაული, რომელსაც მარიობას“ უწოდებენ. ამ ტრადიციის სიძველე ისტორიის სიღრმეებში უნდა ვეძიოთ. ზაფხულამდე მაჭახელიდან, შავშეთიდან, ტაოდან და აჭარიდან წამოსული სრულწლოვანი ქალები მემთეურები/მემთევრებს საქონელთან ერთად მაღალ მთებში საძოვარზე აღიან. აგვისტოს დასაწყისში სოფლის საქმეების მოთავეების შემდეგ სოფელში დარჩენილი ოჯახის დანარჩენი წევრები საძოვრებზე გასულეების სანახავად აღიან მთებში. ამ პერიოდში ყველა ერთად შეიყრება და დღესასწაულიც მაშინ იმართება: მღერიან და ცეკვავენ. ცეკვის მოსურნენი ხელებს ჩასჭიდებენ ერთმანეთს, კრავენ წრეს და ცეკვავენ. ამგვარი ცეკვა იციან აგვისტოს თვეშიც, მარიობაზე.¹³⁴ აღრე, სოფლებში, დღესასწაულზე გუდასტირზე უკრავდნენ. ქორწილებს მართავდნენ. ეხლა მისი ადგილი აკორდიონმა დაიკავა. ქალაქში კი ორგ-ად წოდებულ ინსტრუმენტს იყენებენ.

¹³⁴ ფუტკარაძე, იმერხევის მეტყველი მიწა-წყალი ს.19-20.

დღესასწაული ბერიკაობა/ბერობანა

ტრადიციულ ქართულ სახალხო გართობათაგან “ბერიკაობა“ იმპროვიზებული წარმოდგენაა. აქ წარმოდგენილი უამრავი რელიგიური სანახაობა დღემდე ცოცხლობს. ბერობანას გართობაში კოსტუმები თხის ტყავისგან მზადდება, მონაწილეები ნიღბებს იფარებენ სახეზე. უწვერულ ყმაწვილებს ქალის სამოსით მოსავენ და პატარძალს ამსგავსებენ. განსაკუთრებული კოსტუმით იმოსება ბერიკა (ბერი-მღვდელი) სანახაობის დაწყებამდე კარდაკარ ჩამოივლიან და საჭმელს აგროვებენ. ასეთი რიტუალი ურთიერთპატივისცემის და ერთობის სიმბოლოა.

ბერობანას დროს „არაბი“, „თათარი“ ან „ლეკი“ ცდილობს პატარძალი გაიტაცოს. წარმოდგენის ბოლოს დაცვა წარმატებით წინ აღუდგება მათ ზრახვას. წყვილი სამლოცველოში მიჰყავთ. სანახაობის ყოველი საფეხური მუსიკის აკომპანიმენტით მიმდინარეობს. ამავე დროს მიმდინარებს სასიყვარულო სცენის წარმოდგენა და შეჯიბრი ლექსის ექსპრომტად თქმაში. ბერიკაობის ბოლო ნაწილი ბერიკას სიკვდილით და მისი დატირებით მთავრდება, ამ სცენაში მკვდრის დასაფლავებაში მონაწილე მღვდელი და ბერიკები მონაწილეობენ. მწუხარე დედოფალს არაბი, თათარი ან ლეკი დაამწვიდებენ და მას უფრო უკეთეს მეუღლეს და ბედნიერ მომავალს ჰპირდებიან. ბოლოს პატარძალს მაინც გაიტაცებენ, დაცვა უძლურია, მაგრამ „მკვდარს“ პატარძლის გატაცებას შეატყობინებენ. ბერიკა მყისვე ცოცხლდება (ა-გება) და პატარძალს დაიბრუნებს. ამას მოსდევს „სიკვდილ-სიცოცხლის“ სცენის გათამაშება. შემდეგ იწყება ბრძოლა, დაუნდობელი ხოცვა-ჟლეტა, ჭიდაობა, რომელსაც მოსდევს მხიარულება.¹³⁵

აღწერილი ლოკალური მნიშვნელობის თეატრალიზებული წარმოდგენა უსტამისში 2009 წელს გათამაშდა, რომელიც სატელევიზიო კომპანია თრთ-ს მიერ მომზადებულ ნახევარსაათიან გადაცემაში იყო ნაჩვენები.¹³⁶

¹³⁵ Maia Zuraşvili, “Tarihte HalkŞöleni Berikaoba” Pirosmeni, 2007 yaz, c.1 s. 25.

¹³⁶ http://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/belgeseller/2009/anoludazaman_basin-bulteni.pdf

ABDURRAHMAN SEÇKİN*

Master, Kafkas Üniversitesi, Kars, Türkiye

TARİHTE VE BUGÜN ESKİKALE (USTAMİS)

Klarjeti Bölgesi, Artvin, Ardanoç, Şavşat, Borçka ve Murgul ile tarihi kaynaklarda isminden sıkça bahsedilen Tukharis'ten oluşmaktadır. Bölge, coğrafi olarak, Çoruh Nehri'nin aşağı kesimlerinden, Yanlızçam Dağları'nın batısına, oradan da Şavşat ve Artvin'in güneyinden Karadeniz'e kadar uzanan toprakları kapsamaktadır. İmerhevi de Şavşat bölgesinin bir parçasını kapsamaktadır.

Bu çalışmada Tarihi Şavşatın İmerhevde bulunan gürcü köyü Eskikale_ Ustamis'in tarihi, folkloru, dili ve kültürel yapısı halkın yaşayışı konu edilmiştir. Eskikale hakkında kaynaklarda yazılı bilgiler yeterli olmayıp halkın eksik bilgilerle yorum yaparak tarihlerini bilmek istemektedirler.

Doğaçlama halk tiyatrosu olan Berikaoba/Berobana, incelenecek. Köyün hemen hemen her yıl düzenledikleri Maryoba Mariamoba şenliği araştırılacak. Yer isimlerinden örneklerle bugünkü anlamını araştırılacak.

Anahtar Kelimeler: Eskikale, Ustamis, Tseptis Cixe,

Tao-Klarjeti'nin köyleri Çoruh nehrinin kolları üzerinde birbirinden belirgin şekilde yüksek dağlarla ve yerlerle ayrılan vadilere sıkışmıştır. Bölge coğrafik koşullar nedeniyle asırlar boyunca Klarjeti'de az çok farklılık gösteren Gürcü yerleşimleri oluşmuştur; Machakheli, Shavshet-İmerkhevi, Nigali/Ligani (Livani) ve özelde Klarjetide olduğu gibi.

Tarihsel Şavşat yaklaşık olarak bugünkü Şavşat bölgesini kapsar. İmerhev Şavşat bölgesine girmektedir.

İmerkhev, Şavşat'tan başlayıp Birkaç küçük ırmak vadisini kapsar ve Achara sınırına varır. İmerhev'in köyleri şunlardır: Shertuli, Sharabuli, Sinkoti, Chakvelta, Dasamobi, Brilagara, Davlati, Otklde, Svirevani, Jvariskhevi, Chikhiskhevi, Bazgireti, Didkhani, Ziosi, Khevtsvrili, Daba,

* Abdurrahman SEÇKİN, Ortaçağ Tarihi Uzmanı,

Ube, Chikhori, Tetraketi, Libani Tskalsimeri, Sholtiskhevi, Bzata, Tsetileti, Khokhlevi, Zakieti, Machateti, Manatba, Agara, İpkhrevi, Koklieti, Dibani, İveti, Gamasheti, Daviteti, Parnukhi, Didmere, Nioleti, Gogieti, Gomta, Jvarebi, Chikhvta, Ustamisi.¹³⁷

İmerhev, XVII. yüzyılın ortalarına ait bir listeye göre Çıldır eyaleti Ahıska, Ardahan-ı Büzürg. Oltu. Ardanuç. Penek. Hırtıs, Çeçerek, Posof. Macahel. Acara. Ahılkelek, Livane, Şavşat ve Pertekrek'ten oluşan üçü yurtluk ve ocaklık on dört sancaktan ibaret bir idari bölgeye bağlı idi.¹³⁸

Ustamis, Artvin'e 62 km, Şavşat'a 17 km uzaklıktadır. İmerhev bölgesinde bulunan köy Gürcü kültürünü ve değerlerini yansıtmaktadır. Yaylası, kalesi ve insanlarıyla görülmeye değer bir köydür. Her yıl ağustos ayında Ustamis yaylasında Mariyoba şenlikleri yapılmakta ve bu şenliklerde gürcüce şarkılar söylenmekte ve oyunlar oynanmaktadır.

Ustamis Osmanlı kaynaklarında Ostaliz karyesi olarak geçmektedir. XIX. Yüzyıl. Verilerine göre 40 hane, 186 Erkek, 159 Kadın, Toplam 345. Kişinin yaşadığını bilmekteyiz.¹³⁹ Günümüzde Ustamis 2000 i aşkın nüfusuyla az da olsa tarım ve hayvancılıkla yaşamlarını sürdürmektedir.

Ustamis yeni adını Başkale mahallesindeki Tseptis Kalesinden almakta ve Eskikale adı ile bilinmekte, kale hakkında Türkçe literatürde doyurucu bilgiye rastlanmayıp Kartlis Tsxovreba Arkeolojik yer adları sözlüğünde, Vaxuşti Bagrationis "Ağwera Samefosa Saqartvelosa", Matiane Kartlisa", Sumbat Davitis dzis "cxovreba da utsyeba bagratonianta" gibi kaynaklarda kale hakkında Şavşat suyunun batısında bulunmaktadır. Nitekim kale yer yer yıkılmıştır.

VIII. Konstantin 1028 yılında Gürcistan'a karşı Nikita Parkimanosis komutasında büyük bir ordu göndermiştir. Asiller Kral IV. Bagrat'a (1027-1072) İhanet ederek "Tseptis Kalesini (Tsixe)" düşmana teslim ettiler. Kale Şavşat suyunun başlangıcında ve stratejik noktada bulunmaktadır.¹⁴⁰

¹³⁷ Putkaradze, Taniel, **İMERHEV' KONUŞAN TOPRAĞI**, Kutasi Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi Kartveloloji Enstitüsü, Kutaisi, 2007, s. 10-11.

¹³⁸ Feridun Emecen, "Çıldır Eyaleti", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: Cilve Dârünnedve** Ankara: TDV, 1993. C. 8, s.301.

¹³⁹ Muvahhid Zeki, **Artvin vilayeti hakkında malûmat-i umumiye**, İstanbul, 1927, s. 189.

¹⁴⁰ Gela Gamyrelize, Davit Mindorasvili, Zurab Bragvaze, Marine Kwawaze, **Kartlis Cxovrebis Topoarqologiyuri Leksikoni**, Published by Georgian National Museum, 2013, Tbilisi, Georgia, s.610.

Kale yüksek bir tepede yapılmış ve konumu itibariyle arkası uçurum olması dolayısıyla korunması kolay bir mevkidedir.

1. Dünya savaşında Artvin Bölgesi göç vermiştir. Göç edenler savaşın sonunda geri dönmüşlerdir, gittikleri bölgede yerleşen gürcü halkı ise kültürlerini devam ettirmişlerdir. Nitekim Diyarbakırda Bir gürcü köyü varlığını devam ettirmiştir. Ustamisten de göç yaşamıştır.

Modernleşen dünyada bir taraftan teknolojik gelişmeler hayatımızda önemli bir yer tutmaya başlamışken, diğer taraftan da geleneksel olan şeyler ilgi çekici olagelmıştır. Modernleşme ile insanların daha iyibir yaşam iş, barınma, gelecek kaygısı kentlere göçü hızlandırmış. Artvin_ Şavşatta yoğun bir köyden kente göç yaşanmıştır. Nitekim yaz aylarında köy nüfusu 2 binleri bulan kışları ise 50 insanı geçmeyen köyleriyle göçü şavşatta bariz görmekteyiz.

Yaz aylarındaki bu canlılık köye dönüş geleneksel kültüre özlem duyma onu canlı tutma içgüdüsünden gelmektedir. Eskikale_ Ustamis köyü de verdiği göçü yaz aylarında geri almaktadır. bu durumu köyün yazları yapılan şenlikleri, festivali insanları köye çekmektedir.

Eskikale Ustamiste Konuşulan Gürcüce

Köy halkı (yaşlılar) gürcü diliyle sohbet etmektedirler. Fakat gürcü diline tam hakim olmayışları gürcüceyi Türkçe ile birlikte konuşmaktadırlar. Gençler ise dili hiç bilmeyip sadece aile isimlerinde gürcülüklerini yaşatmaktadırlar. Bununla birlikte göydeki hemen hemen bütün yer adları gürcüce veya Türkçe-Gürcüce olmuştur.

Çveneburilerin Gürcücesi dış etkilerden uzak kalmıştır nitekim İmerhev bölgesindeki gürcüce’de Rusça, İngilizce ve Farsça etkisi olmayıp sadece Türkçe kelimeler dilde kendisini göstermektedir. Konuşulan Gürcüce Modern Gürcistan’da eski gürcüce diye nitelendirilip ilk okullarında öğretilmektedir.

Tsepta – წეფთა

Napuzari – ნაფუზარი

Zegan – ზეგან

Sandaloswveri – სანდალოსწვერი

Sabuzara – საბუზარა

Cixizir – ციხიზირ

Korx – კორხ
 Kasveri – კასწვერი
 Qvitavebi – ქვითავები
 Wyaro – წყარო
 Mindori – მინდირი
 Memre – მემრე
 Germelia – გერმელია
 Çiškari – ჩიშკარი
 Somliswveri – სომლისწვერი
 Nabostnebi – ნაბოსტნები
 Tsyaroti – ცყაროთი
 Sakasria – საქასრია
 Piklana – ფიქლანა
 Sadondolo – სადონდოლო
 Ablancvari – აბლანჯვარი
 Kodebi – კოდები
 Tamalt – ტამალთი
 Bogvicala – ბოგვიჭალა
 Nahraki – ნახრაკი
 Ohot – ოხოთ
 Gobsvani – გობსვანი
 Barnebi – ბარნები
 Gunas – გუნას
 Çroçinebi – ჭროჭინები
 Patsa çihori – პაცა ჩიხორი
 Köy hakının sülale isimlerinden örnekler
 Tatvinaşvili
 Mosiaşvili
 Papiaşvili
 Moliaşvili
 Wiwviasvili
 Bokvrebi
 Bekiraşvilebi
 Bedinadze

İmerhev Bölgesinde prenses Tamar Dedopali algısı

Tao-Klarceti, Doğu ve Batı'daki büyük imparatorlukların her zaman ilgisini çekmişti, çünkü tarihsel İpek Yolu'nun bir bölümü bu topraklardan geçiyordu. 9-11. yüzyıllarda Tao-Klarceti bölgesi, Gürcü Bagratlılarınca yönetildi. Bölge, 1008 yılında feodal devletlerin tek çatı altında birleşmesinde önemli rol oynadı.

Bagrationebi sülalesinden olan Gürcü kralları, Davit Aümaşenebeli, Tamari, Giorgi Brwyinvale, Erekle II., bütün bu krallar bagrationebi idiler. Bu yüzden yöre halkı Prensese Tamara ayrı bir sempatileri vardır. Nitekim köylerinde ki herhangi bir kaleyi kiliseyi yapanın Kraliçe tamar olduğunu iddia etmektedirler.

Aynı durum Eskikale Köyündeki kale içinde geçerlidir. Halk kaleyi yapanın Kraliçe Tamara'nın yaptığını iddia etmektedirler. Fakat yukarıda bahsettiğimiz Tseptis cixe 1028 yılında Bizans'a teslim edildiği bilgisi kalenin yapılışını daha eskilere götürmekte. Zira Kraliçe Tamar'ın (d.1160 - ö.1213) tarihlerde yaşadığında hemfikiriz.

Eskikale_ Ustamis'in Yaz şenlikleri Maryoba

Temmuz'un ilk haftasında veya Ağustos'un ilk haftasında köy halkı'nın büyük bir bölümü toplanıyor. Geleneğin uzun bir tarihi var: bazı köylerde bu güne Mariyoba denilmektedir.

Macahel, Şavşat, Tao ve Achara'dan yaz zamanında (Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül'e kadar) ailenin yetişkin kadınları memteuri/mentevri'ler hayvanları yüksek dağlara kışlalara çıkarmaktadırlar. Ağustosun başlarında köydeki çalışmalar bitince köyde kalan aşle fertleri, yayladakileri görmeye gider. Bu zamanda hemen herkes yaylada buluşur, birkaç gün boyunca eğleniyorlar, şarkı söylüyorlar dans ediyorlar, halk oyunları oynamaktadırlar. Genelde halk oyunları insanların ellerini bağlayarak halka biçiminde oyunları Ağustos ayında maryoba zamanı görülmektedir.¹⁴¹

Köyde eğlencelerde akordeon çalınır. Önceleri tulum eşliğinde düğünler şenlikler yapılmaktaydı yerini akordiyona bırakan eğlence kültürü şehirde ise org denilen enstürmana bırakmıştır.

¹⁴¹ Putkaradze, İmerhevin Konuşan Toprağı, s.19-20.

Berikaoba/ Berobana Eğlencesi

Geleneksel Gürcü Halk eğlencelerinden Berikaoba doğaçlama tiyatrosu. İçinde eski gürcü inançsal unsurları bol bol miktarda barındıran şölen, eğlence günümüze değin devam etmekte. Berobana eğlencesinin kostümleri keçi derisini yüzlerine saran gençler, sakalsız bir genci kadın kıyafetleri giydirerek geline benzetme ve berika (beri=keşiş) ile tamamlanır. Şölen öncesi kapı kapı gezilerek yiyecek toplanır buda kaynaşmayı paylaşmayı sağlamaktadır.

Arap, Tatar ya da Lezgi gelini kaçırmaya çalışır. Gösterinin sonunda korumalar saldırıyı başarıyla bertaraf eder. Çift tapınağa götürülür. Eylemin her aşaması çalgılar eşliğinde gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda aşk sahneleri sergilenmekte, koşmalar söylenmekte, atışmalar yapılmakta. Berikaobanın son bölümünü bekanın ölümü ve ona yaktığı ağıt oluşturur. Bu sahnede “ölü”yü mezarlığa götürmekte olan papaz ve berikalar rol alır. Ağlayan kraliçeyi Arap Tatar ya da Lezgin yatıştır. Ona daha iyi bir koca ve daha iyi bir gelecek vaat ederler. Sonunda gelini kaçıırırlar. Korumalar hiçbirşey yapamazlar. Ancak “ölü” ye gelinin kaçırıldığı haberini duyururlar. Berika anında dirilir, gelini geri alır. Ardından geline yönelik olarak “ölüm” ve “diriliş” töreni sahnelenir. Ölüm -diriliş töreninin ardından savaş, kıyasıya çarpışma güreş ve şenlik başlar.¹⁴² Bu yöresel tiyatroeğlence Ustamiste 2009 yılında canlandırıldı devlet televizyonu TRT'nin yarım saatlik belgeselinde berobana/berikaoba'nın bütün ayrıntılarıyla verilmektedir.¹⁴³

Sonuç

Eskikale-Ustamis tarihi kaynaklarda IX. yüzyıldan itibaren adından söz etirmiş kalesi (Tseptis tsixe) kale hakkında bilgilerin dışında osmanlı kaynaklarında Ustamis_ Ostamis olarak geçmekte.

Köy mahallelerle parçalanmış geniş bir alanda bulunmaktadır. Fakat bu durum birliği bozmamış kültürlerine birbirleri ile olan ilişkilerine yansımamış aksine yılın belli dönemlerinde yaptıkları şenlikler, toplantılar, imeceleri ve düğünler ile eski kültürlerini yaşatmaktadırlar. Bu durum dönemin getirdiği yenilikler teknolojik ürünler halkta ki kültürü yaşatmayı

¹⁴² Maia Zuraşvili, “Tarihte Halk Şöleni Berikaoba” Pirosmani, 2007 yaz, c.1 s. 25.

¹⁴³ http://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/belgeseller/2009/anoludazaman_basimbulteni.pdf

zorlařtırmaktadır. Nitekim bunu da dernekler kurarak kültürünü yeni nesle aktarmaya çalıřmaktadırlar.

Köyde konuřulan gürcüce ađırlıklı Acara řivesine yakındır. Fakat kelime bilgileri yeterli olmadıđından gürcüce ve türkçeyi birlikte kullanarak konuřmalarına-sohbetlerine devam etmektedirler.